

Силабус курсу
Археологія України періоду середньовіччя

Освітній ступінь – бакалавр
Галузь знань: 03 Гуманітарні науки
Спеціальність: 032 історія та археологія
Освітньо-професійна програма «Історія та археологія»
Кількість кредитів – 3

Рік підготовки, семестр – 4 рік, 7 семестр

Компонент освітньої програми: вибіркова

Дні занять: четвер, 12.45-14.05, ауд. 1003
Консультації: п'ятниця 14.05, ауд. 1006

Мова викладання: українська

Керівник курсу

ПІП

Строценъ Богдан Степанович, кандидат історичних наук

Контактна інформація cherleniv@gmail.com
+38 67 332 45 91

Опис дисципліни

Актуальність вивчення навчальної дисципліни «Археологія України часів середньовіччя» зумовлена необхідністю формування у здобувачів вищої освіти засобами археологічних джерел системи знань про середньовічну історію України, її розвиток, можливість показати як кількісне нагромадження археологічного матеріалу приводить до якісних зрушень у дослідженні не лише матеріальної культури, але й різноманітних сторін суспільного життя давнього населення – соціальної структури, військової справи, первісних вірувань тощо. Навчальний курс покликаний сформувати в здобувачів систему знань про розвиток суспільства, матеріальної та духовної культури, формування політичних відносин напередодні та в процесі утворення Київської Русі, а також її територію з різними локальними особливостями окремих князівств та сусідніх держав. Здобуті знання допоможуть протистояти різноманітним фальсифікаціям вітчизняної історії.

Навчальний контент

Год. (лек. /сем.)	Теми	Результати навчання	Завдання
2 / 2	Тема 1. Сучасні наукові концепції етногенезу слов'ян, археологічні та історичні джерела.	Знати загальну характеристику періоду раннього середньовіччя, історіографічні питання походження слов'ян, основні гіпотези і концепції щодо «їх прабатьківщини». Вміти характеризувати писемні свідчення про слов'ян. Знати значення ролі слов'янських племен у процесах «Великого переселення народів».	Питання
2 / 2	Тема 2. Археологічні культури Антів та склавинів.	Знати загальні історичні відомості про основні ранньослов'янські археологічні культури, територію поширення, поселенські та поховальні пам'ятки. Аналізувати спільні й відмінні риси матеріальної та духовної культури.	Питання Презентація
2 / 2	Тема 3. Слов'янські археологічні культури напередодні утворення Київської Русі.	Знати історіографічні питання походження археологічних культур, територію поширення, особливості господарства, матеріальної і духовної культури. Вміти простежити розвиток слов'янського суспільства, формування слов'янських політичних відносин напередодні утворення Київської Русі археологічними методами.	Питання Проблемні завдання
- / 2	Тема 4. Населення степової	Розуміти загальну етнокультурну ситуацію на півдні	Питання

	зони України в період раннього середньовіччя.	України в епоху раннього середньовіччя. Вміти дати характеристику степовим племенам та їх значення в консолідації слов'янських племен напередодні утворення давньоукраїнської держави. Вміти дати порівняльний аналіз синхронним культурам.	Проблемні завдання
2 / 2	Тема 5. Ранній період існування давньоруської держави за археологічними даними.	Вміти дати характеристику ранньому давньоруської держави періоду, проаналізувати писемні свідчення, первісні княжіння, основні ознаки переходу від первісних княжінь і їхніх союзів до держави.	Питання Тести
- / 2	Тема 6. Виникнення та розвиток поселенських пам'яток: міст та поселень. Літописні міста.	Аналізувати топографію поселенських пам'яток, причини та час виникнення міст у Києво-Руській державі. Вміти дати характеристику міста Подніпров'я, їх шляхам виникнення та оборонним укріпленням.	Питання Презентація
- / 2	Тема 7. Роль Галицько-Волинського князівства в історії становлення давньоукраїнської держави.	Вміти дати характеристику ролі Галицько-Волинської держави в історичних процесах, що проходили на українських землях у XII-XIII ст. Аналіз ролі літописних міст Підкарпаття і Волині у формуванні держави. Аналіз поселенських структур, їх оборонних укріплень, житлового будівництва, культових пам'яток.	Питання Проблемні завдання
2 / 2	Тема 8. Господарство та матеріальна культура у X – XIII ст.	Порівняльний аналіз розвитку основних видів господарювання населення: землеробства, тваринництва, промислів, ремесел у X-XI ст. та XII-XIII ст. Вміти дати характеристику особливостям організації ремесла у XII-XIII ст. З'ясувати значення торгово-економічних зв'язків з Візантією, країнами Сходу та Європи.	Питання Проблемні завдання
2 / -	Тема 9. Релігія та поховальні пам'ятки періоду становлення і розвитку давньоукраїнської держави.	Розуміти причини виникнення язичництва, переходу від язичництва до християнства, збереження двовір'я. Аналізувати окремі язичницькі культові об'єкти, городища-святинища, християнські культові об'єкти, поховальні обряди населення у X-XI та XII-XIII ст.	Проблемні завдання Питання
2 / 2	Тема 10. Степові народи в історії Київської Русі.	Аналізувати кочове населення степового Подніпров'я у IX-XIII ст. та їхнє значення в археології України. Дати порівняльну характеристику археологічним пам'яткам, суспільним відносинам, господарству, матеріальній і духовній культурі, поховальному обряду. Розуміти значення монгольської навали у розвитку давньоукраїнської держави та країн Європи.	Проблемні завдання Питання
2/2	Тема 11. Археологічні пам'ятки пізнього середньовіччя.	Вміти охарактеризувати оборонне, культове та житлово-господарське будівництво, пам'ятки матеріальної та духовної культури. З'ясувати значення археологічних та письмових джерел у вивченні історії України пізнього середньовіччя.	Питання Презентація Проблемні завдання

Формування програмних компетентностей

Індекс в матриці ОНП	Програмні компетентності
ЗК1	Здатність вчитись і оволодіти сучасними знаннями.
ЗК3	Здатність до пошуку. Оброблення та аналізу інформації різних джерел.
ЗК4	Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
ЗК9	Здатність співпрацювати в українських і міжнародних наукових колах, вміння на належному рівні представити свою дослідницьку проблематику в середовищі як науковців, так і нефакхівців.
ЗК10	Здатність здійснювати теоретичний аналіз актуальних освітніх і наукових проблем
ЗК12	Здатність реалізовувати науково-дослідницькі проекти і стратегії індивідуальних та колективних дій.
ЗК13	Здатність скеровувати зусилля, поєднуючи результати різних досліджень та аналізу, вчасно подавати результат.
ЗК16	Здатність враховувати норми наукової етики у науковому та навчально-методичному процесах.

ФК1	Вільне володіння й оперування найважливішими теоретико-методологічними поняттями і категоріями при дослідженні історичних проблем.
ФК2	Здатність пропонувати та обґрунтовувати наукові гіпотези.
ФК3	Формувати цілі дослідження, складати джерельноісторіографічне обґрунтування досліджень.
ФК5	Застосовувати сучасні методи наукового пошуку в конкретній галузі знань.
ФК8	Розуміння причинно-наслідкових зв'язків й уміння їх використовувати в професійній і соціальній діяльності.
ФК10	Здійснювати аналіз історичних процесів, явищ вітчизняної історії, порівнювати, знаходячи спільні риси та відмінності в державному розвитку України та інших країн Європи.
ПРН 1	Отримати навички управління науковою інформацією.
ПРН 5	Розуміти суть основних напрямів досліджень в означеній галузі життя України.
ПРН 6	Здійснювати порівняльний аналіз наукових висновків, зроблених, через порівняно тривалі часові відрізки.
ПРН 14	Здатність формулювати та вдосконалювати важливу дослідницьку задачу, для її вирішення збирати необхідну інформацію та формулювати висновки, які можна захищати в науковому контексті.
ПРН 17	Здатність презентувати написані тексти та робити презентації усно різної довжини та складності рідною мовою чи іншою, потрібною для області спеціалізації.
ПРН 21	Формувати процес освоєння історичною наукою наукових підходів, принципів, оцінок цих досягнень і перспектив для історіографії.
ПРН 22	Застосовувати набуті знання з аналізу фактичного матеріалу у практиці наукових досліджень.
ПРН 23	Систематизовувати опрацьований з різних джерел фактичний матеріал і робити обґрунтовані висновки.
ПРН 43	Проявляти прагнення до співпраці у науковій діяльності.

Літературні джерела

1. Абашина Н.С., Козак Д.Н., Синиця Є.В., Терпиловський Р.В. Давні слов'яни. Археологія та історія.: навч. посіб. – Київ: Стародавній Світ, 2012.
2. Археологія України : курс лекцій: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – Київ: Либідь, 2005.
3. Баран В. Д., Козак Д. Н., Терпиловський Р. В. Походження слов'ян. – Київ: Наук. думка, 1991.
4. Біляєва С. Слов'янські та тюрські світи в Україні. – Київ, 2012.
5. Куза А. В. Малые города Древней Руси. – М., 1989.
6. Митрополит Іларіон. Дохристиянські вірування українського народу. – Київ, 1992.
7. Михайлина Л. Слов'яни VIII-IX ст. між Дніпром і Карпатами. – Київ, 2007.
8. Моця О.П. Литовсько-польська доба в археології України. Археологія, 2017, № 1.
9. Моця А.П., Халиков А.Х. Булгар – Киев. Пути – связи – судьбы. – Киев, 1997.
10. Петраускас А. Ремесла та промисли сільського населення Середнього Подніпров'я в IX – XIII ст. – Київ, 2006.
11. Тимошук Б.А. Восточные славяне: от общины к городам. – М., 1995.
12. Тимошук Б.О. Східні слов'яни VII – X ст. Полюддя, язичництво, початки держави. – Чернівці, 1999.

Політика оцінювання

- **Політика щодо дедлайнів та перескладання:** Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів).
- **Політика щодо академічної доброчесності:** Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування та підготовки практичних завдань в процесі заняття.
- **Політика щодо відвідування:** Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування,

міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Оцінювання

Остаточна оцінка за курс розраховується наступним чином:

Види оцінювання	% від остаточної оцінки
Модуль 1 (теми 1-5) усне опитування, завдання	30
Модуль 2 (теми 6-14) усне опитування, завдання, ессе	30
ІНДЗ (теми 1-14)	20
Екзамен (теми 1-14) – усне опитування	20

До Силабусу також готуються матеріали навчально-методичного комплексу:

- 1) Навчальний контент (розширений план лекцій)
- 2) Тематика та зміст парктичних робіт
- 3) Завдання для підсумкового контролю (екзаменаційні питання)
- 4) Електронне навчання в системі MODLE